

gospodarske, obrtniške in narodne.

zhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insertate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 28. oktobra 1898.

Politiški oddelek.

„Tukaj“.

Tudi malenkosti so včasih vredne resne pozornosti, posebno tedaj, kadar gre za stvari, katere so v zvezi z narodovo častjo in ljudsko dostojnostjo.

O taki, na sebi malenkosti, a vzlic temu važni stvari nam je danes govoriti. Slovenski listi so nam javili, da se je pri kontrolnem shodu v Ribnici jeden rezervnik namesto z nemškim „hier“, oglasil s slovenskim „tukaj“, zaradi česar ga je uradujoči stotnik dal po orožnikih prijeti in odgnati v zapor, proti čemur je ribniški občinski odbor brzojavno protestoval pri vojnem zapovedništvu v Gradcu.

Nam menda nihče ne bo očital, da smo neprijatelji armade. Poznamo njen pomen za celo monarhijo, in rade volje tudi priznavamo, da se zamore jednotnost vodstva zagotoviti samo s tem, da je jednoten služben jezik za celo, iz različnih narodov rekrutujočo se vojsko, da si bi se vzlic tem narodovim jezikom tudi v vojski lahko priznale večje pravice, kakor jih imajo sedaj. Nikdar in nikoli pa ne bomo priznali tistega načela, katero se kaže v postopanju vojaških oblastev pri kontrolnih shodih, ker to postopanje nas žali na naši narodni časti, na naši ljudski in človeški dostojnosti. Ako bi mirno in brez ugovora trpeli, da se narodovi sinovi tirajo v ječo, ker so se v svoji slovenski domovini pri tako brezpomembni priliki, kakor je kontrolni shod, posluževali svojega materinskega jezika, a ne tujega in nesimpatičnega jezika, potem nismo vredni, da živimo svoje narodno življenje.

Vemo, da s protestom ničesar ne opravimo, a dolžni smo svoji narodni časti, da vendar protestujemo in to storimo toliko laglje, ker imamo zakon na svoji strani.

Člen XIX državnih osnovnih zakonov, ta naš paladij, do loča izrečno, da imajo vsi narodi tedržave jednake pravice,

da ima vsak narod pravico gojiti svojo narodnost in svoj jezik in da priznava država ravnopravnost vseh deželno-navadnih jezikov v šoli, v uradu in v vsem javnem življenju.

So-li rezervisti na kontrolnem shodu avstrijski državljani ali niso? Najpriprostejši razum odgovarja na to, da so, zakaj če bi ne bili, kako bi jih mogla država klicati na vojaško službovanje in na kontrolne shode? Kot državljani pa imajo pravico, se posluževati svojega jezika in jim te pravice tudi noben ukaz vojnega ministerstva in noben reglement ne more vzeti, ker noben ministerski ukaz in noben reglement ne more razveljaviti državnega osnovnega zakona.

Po nazorih vojnega ministra postane državljan tisti hip, ko se začne kontrolni shod, aktivni vojak in se kot tak ne sme posluževati svojega jezika, ampak se mora posluževati službenega jezika vojske, namreč nemščine.

Temu nazoru nikakor ne moremo pritrditi, kajti po naši sodbi postane rezervist šele potem aktivni vojak, kadar se je oglasil in ne prej, saj bi se sicer tudi lahko reklo, da je že dan kontrolnega shoda ob 12 uri ponoči aktivni vojak, česar doslej niti kakemu Avstrijcu ni prišlo na misel trditi.

Sicer pa tudi v slučaju, k bi bilo rezervista že pred oglašenjem smatrati aktivnim vojakom, ima pravico, posluževati se svojega jezika. Tudi aktivnega vojaka ne more živa duša siliti, da mora nemški znati in da mora s predpostavljenci samo nemško govoriti.

Taka zahteva bi bila blazna, ker je naravnost nemogoča in faktično je nemški službeni jezik v vojski le bolj na papirju, dočim se prav v službi, dasi je komando samo nemški, govore ravno o najvažnejših rečeh v nemških jezikih.

Kraj vseh germanizacijskih naklepov, ki so bili vodilni pri sestavljanju vojaških reglementov, morali so njih avtorji vendar upoštevati dejanske razmere in z ozirom na te so tudi v § 95 službenega reglementa določili, da mora tudi moštvo pri službenem poslovanju rabiti nemški jezik v „kolikor je mogoče“ in — hvala

Bogu — moštvo ni ravno mogoče posebno velikokrat rabiti ta jezik. Še tega bi bilo treba, da bi v državi, v kateri sta dve tretjini prebivalstva nenemške narodnosti, vojak s svojim predpostavljencem ne smel drugače govoriti, kakor v nemškem jeziku. Po pravu in po zakonu ni noben vojak dolžan nemški govoriti, ni noben vojak dolžan razumeti svojega predpostavljenca, ako ta ž njim nemški govori.

Nemški službeni jezik v vojski je zgolj mehaničen pripomoček v dosego potrebne jedrnosti v službi, a razen posamnih povelj in službenih imenovanj ni noben vojak dolžan razumeti besedico nemški, pač pa so častniki vezani, razložiti vojaku vse v njegovem jeziku in so vezani razumeti vse to, kar jim vojak pove v svojem jeziku in so zategadelj dolžni naučiti se polkovnega jezika. Jednotni armadni jezik ne sme segati čez najpotrebnejše meje, čez potrebe službe, kar se več zahteva, je krivica.

In posebna krivica je, pehati vojake v ječo, ker se pri kontrolnem shodu oglašajo v svojem materinskem jeziku, zlasti še, ker je dovoljeno v Trstu, oglašati se v laškem jeziku, v Galiciji v poljskem in na Ogerskem v madjarskem, samo slovenski in češki jezik sta izključena.

Protestujoč proti postopanju vojaških organov, katerega popolno nezakonitost smo v gorenjih vrstah označili, zahtevamo od slovenskih poslancev, da izpolnijo svojo dolžnost. Stvar je malenkostna a spada mej tista imponderabilija, katera so drugod odločilnega namena v najvažnejših momentih.

Politični pregled.

Državni zbor. — Seje so zadnji čas bolj poredkoma, to pa zategadelj, da se omogočijo seje nagodbenega odseka. V zadnjih plenarnih sejah se je razpravljalo o raznih predlogih za podporo po ujmah in povodnih oškodovanih okrajev in se je dognala razprava o budgetnem provizoriju za letošnje leto. Zdaj ves teden ne bo seje.

Slovenci in vlada. — Po dolgotrajnih pogajanjih se je končno doseglo porazumljnjše mej „Slovansko krščansko-narodno zvezo“ in mej vlado. Slednja se je zavezala, da izpolni več slovenskih zahtev. Tudi glede vseučilišča in nadsodišča se je dosegel nekak uspeh, a pogajanja še niso dognana, Vlada hoče za pridobitev slovenskih visokošolskih profesorjev napraviti več stipendij, glede nadsodišča pa še ni gotovo, ali se pri graškem nadsodišču zagotovi jezikovna ravnopravnost, ali se ustanovi v Ljubljani od graškega nadsodišča odvisen slovenski senat.

Vlada in Lahi. — Pogajanja mej vlado in mej Lahi so se razbili. Lahi bi se bili radi pridružili večini, a ker jim vlada neče na slovenske troške dati političnih koncesij, ostanejo Lahi v rezervi in hočejo čakati boljših časov.

Nagodbeni odsek. — Ta teden je nagodbeni odsek šele končal generalno debato o nagodbenih predlogah, a trajala bi bila gotovo še dlje, da se niso vsi, desnici pripadajoči poslanci, odpovedali besedi. Odsek se sedaj izvolil tri pododseke, kateri bodo nagodbene predloge pretresali. Vse javno mnenje je prepričano, da imajo dolgi in dolgočasni govori nemških opozicijskih poslancev samo namen, zavleči nagodbo, da je to gola obstrukcija, kar se pokaže še jasnejše

pri specialni debati. Ni ga menda človeka, ki bi hotel še verjeti, da bo nagodbeni odsek še letos dokončal svoje razprave.

Ruski minister grof Muravêv na Dunaju. — V soboto in v nedeljo mudil se je na Dunaji ruski minister zunanjih del grof Muravêv in imel daljša posvetovanja s cesarjem in z ministrom zunanjih del. Poročalo se je, da je grof Muravev prišel na Dunaj poizvedovat, kako misli naš cesar o nasvetu ruskega carja glede splošnega razoroženja. Bržčas se je govorilo tudi o čem drugem, vsaj iz oficijoznega „Prager Abendblatta“ se da sklepati, da je grof Muravêv na Dunaju zahteval, naj se ukaže razkralju Milanu, mirovati in prenehati s svojimi provokacijami.

Stojalowskega stranka — se utegne zdrobiti. Večina te male stranke je z vodjo Stojalowskim jako nezadovoljena in se utegne okleniti desnici pripadajočim strankam, dočim se bodeta Stojalowski in Szayer pridružila nemški opoziciji.

Fašoda. — To je ime kraja, kateri je bil doslej širšemu občinstvu le malo znan, ki pa bi mogel postati zgodovinskega pomena. Radi tega kraja se je namreč unel oster prepir mej Francosko in Angleško, tako da se je že govorilo o vojni in so se tudi na Francoskem in na Angleškem že delale priprave za vojno. Angleška želi dobiti zvezo mej Egiptom in Kaplandijo in je zategadelj zavzela zadnji čas Sudan. Tam v Sudanu in sicer v nekdanji egiptski naselbini Fašodi, pa je naletela vojska na francosko ekspedicijo pod vodstvom majorja Marshanda, katera je bila zasedla Fašodo, da prepreči zvezo mej Egiptom in Kaplandijo, torej zvezo od severa Afrike na jug, in napravi zvezo mej francoskimi naselbinami na zapadu in na vzhodu Afrike. Angleška trdi, da je Fašoda del Egipta, Francija zopet, da ne pripada nikomu. Radi tega se je začelo rožljanje s sabljami in tako Francozi kakor Angleži trde, da ne odnehajo niti za las.

Hrvatska. — V Zagrebu, v srcu hrvatskega naroda, so se vršile te dni občinske volitve. V prvem in v drugem razredu so zmagali Madjaroni, v tretjem razredu pa je zmagala Frankova čista stranka nad združeno opozicijo. Pač žalostno in malo vzpodbudljivo za tiste, ki morda mislijo na združenje Slovencev s Hrvati.

Ogerska. — Ogerske opozicijske stranke so se lotile obstrukcije in jo tirajo tako energično, da je ustavljeno vsako delo v parlamentu. Ako jo bodo nadaljevali, potem mora vlada ali razpustiti drž. zbor ali pa odstopiti.

Francija. — Brissonovo ministerstvo je odstopilo. V torek se je sešel francoski parlament in seveda je bila prva stvar, s katero se je bavil, Dreyfusova afera. Zbornica je sprejela resolucijo, s katero je indirektno izrekla ministertvu nezaupnico, vsled česar je ministerstvo odstopilo. Zajedno so se vršile velike demonstracije. Vse kaže, da se je bati velikih viharjev in mogoče je celo, da pride v nevarnost republika. Novo vlado sestavi ali Dpnpy ali Ribot.

Nekoliko o elektromotorjih.

Iste važnosti, kakor za razsvetljava, je električna moč tudi pri izvrševanju mehaničnih del, ki se tudi imenuje prenos električne moči ali električne enerzije. Kakor znano, vrši se ta prenos na ta način, da se električni tok v takozvani elektromotor napelje, ki potem mehanično na zunaj deluje, torej električno enerzijo pretvarja v mehanično.